

3) на відповідності змісту інформації і способу (форми) його візуалізації.

О.Г. Асмолов, досліджуючи психологію особистості, наголосив на тому, що при візуалізації навчального матеріалу слід враховувати, що наочні образи скорочують ланцюги словесних міркувань і можуть синтезувати схематичний образ більшої «ємності», ущільнюючи тим самим інформацію. В процесі розробки навчально-методичних матеріалів необхідно контролювати ступінь узагальнення змісту навчання, дублювати вербальну інформацію візуальною та навпаки, щоб при необхідності ланки логічного ланцюга були повністю відновлені учнями.

В останні роки в сучасній педагогіці з'явився новий термін «візуальна освіта» [14], що віддзеркалює зростаючу роль візуалізації у навчанні, тенденцію витіснення звичних текстів і схем зображеннями, моделями, образами, знаками тощо.

Висновки. Аналізуючи досвід застосування візуалізації у навчальному процесі, презентований у працях, розглянутих вище, можна дійти висновку, що процеси поширення технологій візуалізації відбуваються стрімко, що зумовлює необхідність ґрунтовних теоретичних досліджень, спрямованих на аналіз впливу застосування візуалізації на ефективність навчання природничо-математичних дисциплін; забезпечення випереджальної підготовки майбутнього вчителя до дидактично зумовленого використання технологій візуалізації у навчальному процесі, а також розробку практико-орієнтованих педагогічних технологій щодо їх ефективного використання у навчальному процесі із зазначених дисциплін і створення відповідного навчально-методичного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Барышкин А.Г. Основные параметры визуализации учебной информации [Электронный ресурс] / А.Г. Барышкин, Н.А. Резник. – Режим доступа: http://www.npstoik.ru/vio/img/article/2005_3_38-44.pdf.
2. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А.А. Вербицкий. – М.: Высш. шк., 1991. – 207 с.
3. Википедия. Свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org>.
4. Душков Б.А. Энциклопедический словарь: Психология труда, управления, инженерная психология и эргономика [Электронный ресурс] / Б.А. Душков, А.В. Королев, Б.А. Смирнов. – Режим доступа до сайту: <http://vocabulary.ru/dictionary/896/word/vizualizacija>.
5. Зиновьев А.Ю. Визуализация многомерных данных [Электронный ресурс] / А.Ю. Зиновьев. – Режим доступа: <http://www.ihes.fr/~zinovjev/papers/book/ZINANN.htm>.
6. Макарова Е.А. Визуализация как интросекция смыслообразов в ментальное пространство личности: монография / Е.А. Макарова; под ред. И.В. Абакумовой. – М.: Спутник+, 2010. – 170 с.
7. Минский М. Фреймы для представления знаний [Электронный ресурс] / М. Минский. – Режим доступа: <http://www.muai.narod.ru/Minsky/ch1.htm>.
8. Хитров Н.А. Визуализация медицинской информации [Электронный ресурс] / Н.А. Хитров, Г.Ю. Иванов. – Режим доступа: <http://www.rheumo.ru/visual/108-vizualizaciya-medi-cinskoj-informacii.html>.
9. Неудахина Н.А. О.С. Родя [Электронный ресурс] / Н.А. Неудахина. – Режим доступа: http://elib.altstu.ru/elib/books/Files/pv2006_03_2/pdf/156neud.pdf.
10. Поис А. Визуализация [Электронный ресурс] / А. Поис. – Режим доступа: <http://www.pois.ru/vizual.htm>.
11. Рапуто А.Г. Визуализация как неотъемлемая составляющая процесса обучения преподавателей [Электронный ресурс] / А.Г. Рапуто. – Режим доступа: http://www.rae.ru/meo/pdf/2010/05/2010_05_77.pdf.
12. Способы саморегуляции эмоционального состояния [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://toplutsk.com/articles/article_151.html.
13. Талызина Н.Ф. Теория поэтапного формирования умственных действий [Электронный ресурс] / Н.Ф. Талызина. – Режим доступа: http://StudSup.ru/uploads/catalogfiles/33_432650_2e269

Н. В. Житенева

Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды

СУЩНОСТЬ ВИЗУАЛИЗАЦИИ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

В статье рассматриваются вопросы, касающиеся использования визуализации в учебном процессе по естественно-математическим дисциплинам. Визуализация выступает мощным фактором усовершенствования учебного процесса, позволяет сделать сложный учебный материал понятным, доступным для осознания, способствует неформальному усвоению учащимися содержания обучения, однако ее эффективное применение требует основательного теоретического обоснования, анализа психологических и дидактических аспектов визуализации, рассмотрению которых посвящена статья.

Ключевые слова: визуализация, естественно-математические дисциплины, новые педагогические инструменты.

N. V. Giten`ova

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

ESSENCE OF VISUALIZATION IN EDUCATIONAL PROCESS

The questions concerning the use of visualization in process of the study subject naturally-mathematical cycle. Visualization is a powerful factor in improving the educational process, leads to the difficult course material understandable, accessible to awareness, promotes the absorption of non-formal learning content by students, but its effective implementation requires a thorough theoretical foundation, the analysis of psychological and didactic aspects of visualization, which is devoted to the consideration of the article.

Key words: the visualization, the subject naturally-mathematical cycle, new pedagogical tools.

Отримано: 19.03.2013

УДК 373.5.16:53

М. В. Каленик

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ЦИКЛАХ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ФІЗИКИ

У статті показано, що у навчальному процесі, побудованому на його інтегративній моделі, створені всі необхідні умови для організації в цілому або використанні окремих етапів проектного методу навчання; вказано на шляхи удосконалення проектного методу у циклах навчального процесу з фізики.

Ключові слова: проектне навчання, цикл, навчальний процес, компонент, інтегративна модель, навчальна задача.

Організація навчального процесу з фізики у радянській школі до середини 50-х років ХХ-го століття була спрямована, перш за все, на засвоєння учнями програмного матеріалу і формування в них деяких практичних умінь та навичок. Навчальний матеріал, як правило, повідомлявся вчителем. Навчальна діяльність учнів в основному мала репродуктивний характер.

Наприкінці 50-х – у 60-ті роки увага педагогічної громадськості була привернута до вирішення проблеми всебічного розвитку активності і самостійності учнів в їх навчальній роботі. Дана проблема вирішувалася шляхом пошуку спо-

собів створення позитивного відношення учнів до предмету навчання і водночас організації їх діяльності. Поступово ця проблема, особливо у 70-ті роки, перетворилася у проблему організації навчального процесу, спрямованого на розвиток творчих здібностей школярів. Вирішення цієї проблеми пов'язували із заміною традиційної системи навчання на проблемне навчання. Але у 80-ті роки стала очевидно обмеженість використання проблемного навчання [1, с.38].

У 20-ті –30-ті роки у школах широко використовувався метод проектів для реалізації поставлених задач – розвитку

учня. Однак цей метод не давав можливості учням оволодіти системою знань в області конкретних навчальних курсів, тому був вилучений зі школи. У наш час ця ідея знову стала визначальною.

Метод проєктів більш чітко сформувався у США у 1919 році. Він отримав поширення після видання брошури В.Х. Килпатрика «Метод проєктів. Применение целевой установки в педагогическом процессе» (1925 р.). В основі цієї системи лежать ідеї Дьюї, Лая, Торндайка та інших американських учених. Головні їх ідеї полягають у наступному: з великим інтересом виконується учнем тільки та діяльність, яка ним вибрана самостійно; діяльність будується не в руслі навчального предмета; опора на тимчасові захоплення; дійсне навчання ніколи не буває однобоким, важливі й інші відомості тощо.

Проєктний метод передбачав насамперед використання оточуючого їх життя, як лабораторії, в якій відбувається процес пізнання. Карл Фрей у книзі «Проєктний метод» (вид-во «Бельз», Німеччина, 1997) виокремлює 17 відмінних рис проєктного методу, наприклад, такі як: учасники проєкту підтримують проєктну ініціативу від будь-кого з життя; домовляються один з одним про форму навчання; розвивають проєктну ініціативу й доводять її до відома інших; організують себе на роботу; інформують один одного про хід виконання роботи; вступають у дискусії тощо.

У 60-ті роки ХХ століття Калеником В.І. була запропонована й активно впроваджується інтегративна модель навчального процесу, в якій органічно поєднані позитивні якості традиційного, програмованого, проблемного навчання.

Згідно цієї моделі [2] навчальний процес має циклічний характер. Кожний його цикл, який може реалізуватися на одному або системі уроків, є організаційною формою вивчення компонентів змісту шкільного курсу фізики (фізичного явища, фізичної величини, закону тощо). Кожний компонент описується через систему його істотних ознак. Цикл навчального процесу, незалежно від того, який компонент змісту шкільного курсу фізики вивчається в ньому і скільки часу виділяється на відповідну навчальну діяльність, має однакову базову структуру.

I. Висування навчальної задачі.

Мотивація наступної діяльності.

II. Прогнозування наступної діяльності.

Визначення того, що треба зробити (або з'ясувати) для досягнення поставленої мети.

III. Введення істотних ознак компонента.

Послідовне розв'язування систем пізнавальних задач.

IV. Систематизація істотних ознак компонента.

V. Розв'язування навчальної задачі.

З'ясування способу діяльності з розв'язування типових практичних задач.

VI. Робота з результатом.

Застосування змісту компонента до нових ситуацій.

Доповнення отриманої системи істотних ознак.

Таким чином, вбачається реальним поєднання традиційного, проблемного та проєктного навчання у контексті інтегративної моделі процесу навчання, як такої, що поєднує в собі позитивні властивості й можливості інших технологій навчання.

Розумовський В.Г., з'ясовуючи особливості розвитку науки-фізики, наукових відкриттів в ній, приходять до висновку про циклічність процесу навчання. Кожен з цих циклів складається з таких ланок: факти → гіпотеза → наслідки → експеримент [2].

З аналогічною структурою зустрічаємося у багатьох працях із проблемного навчання. Так Махмутов М.І. [4] вказує, що характерним для проблемного уроку є наявність в його структурі таких етапів: 1) створення проблемної ситуації і постановка проблеми; 2) висування припущень і обґрунтування гіпотези; 3) доведення гіпотези; 4) перевірка правильності вирішення проблеми.

Мета проєктного навчання полягає в тому, щоб створити умови, при яких учні: самостійно й з бажанням набувають необхідних знань з різних джерел; вчаться користуватися надбаними знаннями для вирішення пізнавальних і прак-

тичних задач; набувають комунікативних умінь, працюючи у різного роду групах; розвивають у себе дослідницькі уміння (уміння виявлення проблем, збору інформації, спостереження, проведення експерименту, аналізу, побудови гіпотез, узагальнення); розвивають системне мислення.

Вихідні теоретичні позиції проєктного навчання:

- ✓ у центрі уваги – учень, сприяння розвитку його творчих здібностей;
- ✓ навчальний процес будується не за логікою навчального предмета, а за логікою діяльності, що має особистий сенс для учня, підвищує його мотивацію до навчання;
- ✓ індивідуальний темп роботи над проєктом забезпечує вихід кожного учня на свій рівень розвитку;
- ✓ комплексний підхід у розробці навчальних проєктів сприяє збалансованому розвитку основних фізіологічних і психічних функцій учня;
- ✓ глибоке, усвідомлене засвоєння базових знань забезпечується за рахунок універсального їх використання у різних ситуаціях.

Системи дій учителя й учнів.

З метою виділення систем дій учителя і учнів насамперед важливо визначити етапи розробки проєкту. На сьогодні склалися такі стадії розробки проєкту: розробка проєктного завдання, розробка самого проєкту, оформлення результатів, презентація, рефлексія (див. *табл. 1*).

Можливі теми навчальних проєктів різноманітні як і їх об'єкти. Можна виділити за часом три види навчальних проєктів: короткострокові (2-6 годин); середньострокові (12-15 годин); тривалі, які потребують значного часу для пошуку матеріалу, його аналізу тощо [5, с.119-120].

Вивчення будь-якого компонента змісту шкільного курсу фізики розпочинається не з оголошення теми уроку і актуалізації опорних знань, а з висування навчальної задачі – задачі, яку можна буде розв'язати тільки після введення всієї системи істотних ознак компонента, головна мета якої – створення позитивного відношення учнів до предмету наступної діяльності і самої діяльності. Усвідомлення учнями неможливості розв'язування навчальної задачі, використовуючи тільки відомі знання і способи діяльності, сприяє формуванню у школярів якостей творчої особистості, виділених у першій групі.

У випадку проблемної навчальної задачі учні більш яскраво відчують відсутність готової відповіді на її запитання або вимогу і неможливість отримати цю відповідь звичайним шляхом – спостереженням, дослідом, аналізом малюнок, графіку, тексту тощо.

Етап вивчення компоненту змісту шкільного курсу фізики – введення його істотних ознак, який при традиційній організації навчального процесу має назву «вивчення нового матеріалу», являє собою послідовне розв'язування пізнавальних задач. Задачі називаються пізнавальними, підкреслюючи те, що вони спрямовані на виявлення (пізнання) істотних ознак компонента. Ці задачі розв'язуються вчителем, колективно, групами, індивідуально. Структура діяльності з виявлення і вивчення кожної істотної ознаки залежить від вибору методу навчання.

В інтегративній моделі навчального процесу прийнято, що кожному методу навчання відповідає певне уміння самостійної роботи. Зміст умінь описується через узагальнений план діяльності, структура якого визначається загальною структурою цілеспрямованої, усвідомленої, вольової діяльності (з'ясування мети діяльності, планування цієї діяльності, виконання плану, аналіз і використання результату), а зміст окремих етапів плану визначається методом навчання [3].

У планах цієї діяльності закладені значні потенціальні можливості формування в учнів якостей творчої особистості.

Наявність таких планів діяльності дозволяє визначити в кожному конкретному випадку дії які, можуть самостійно виконати учні, зокрема спланувати їх самостійні роботи. При виконанні самостійних робіт передбачається, що учні самі (якомога менше за допомогою вчителя) планують і виконують відповідну систему дій, аналізують отриманий результат, роблять необхідні висновки. Деякі з ланок самостійної роботи можуть бути новими для учнів. Для підвищення долі

Таблиця 1

Стадії	Діяльність учителя	Діяльність учнів
1. Розробка проєктного завдання		
1.1. Вибір теми проєкту	Учитель виокремлює можливі теми і пропонує їх учням.	Учні обговорюють і приймають загальне рішення по темі.
	Учитель пропонує учням спільно вибрати тему проєкту.	Група учнів спільно з учителем вибирає теми і пропонує класу для обговорення.
	Учитель приймає участь в обговоренні тем, запропонованих учнями.	Учні самостійно підбирають теми і пропонують класу для обговорення.
1.2. Виділення підтем і тем проєкту	Учитель заздалегідь виділяє підтеми і пропонує учням для вибору.	Кожний учень вибирає собі підтему або пропонує нову.
	Учитель приймає участь в обговоренні з учнями підтем проєкту	Учні активно обговорюють і пропонують варіанти підтем. Кожний учень вибирає одну з них для себе (тобто вибирає собі роль).
1.3. Формування творчих груп	Учитель проводить організаційну роботу щодо об'єднання школярів, які вибрали собі конкретні підтеми і види діяльності.	Учні вже визначили свої ролі і групуються у відповідності до них у малі команди.
1.4. Підготовка матеріалів для дослідження: формулювання питань, на які треба відповісти, завдання для команд, вибір літератури	Якщо проєкт об'ємний, то учитель заздалегідь розробляє завдання, питання для пошукової діяльності і літературу.	Окремі учні старших і середніх класів приймають участь у розробці завдань. Питання для пошуку відповіді можуть визначатись у командах із подальшим обговоренням у класі.
1.5. Визначення форм представлення підсумків проєктної діяльності	Учитель приймає участь в обговоренні.	Учні в групах, а потім у класі обговорюють форми представлення результату дослідницької діяльності: відеофільм, альбом, натурні об'єкти тощо.
2. Розробка проєкту	Учитель консультує, координує роботу учнів, стимулює їх діяльність.	Учні здійснюють пошукову діяльність
3. Оформлення результатів	Учитель консультує, координує роботу учнів, стимулює їх діяльність.	Учні спочатку в групах, а потім у співпраці з іншими групами оформлюють результати у відповідності з прийнятими правилами.
4. Презентація	Учитель організує експертизу (наприклад, запрошує в якості експертів старших школярів або паралельний клас, батьків тощо).	Звітують про результати власної роботи
5. Рефлексія	Оцінює свою діяльність щодо педагогічного керівництва діяльністю учнів, враховує їх побажання.	Здійснюють рефлексію процесу, себе в ньому з урахуванням оцінки інших. Бажана групова рефлексія.

учнів у проходженні всіх етапів даної діяльності доцільно знайти місце у структурі циклу (зокрема у домашній роботі) для виконання школярами завдань, які нашкодують їх на вибір способів подолання труднощів, що виникли. Бажано перевагу віддавати такій організації самостійних робіт, яка орієнтує учнів на пошук необхідних розв'язків.

Характерною рисою етапу вивчення компонента, що розглядається, є підвищення ефективності керування навчально-пізнавальним процесом. Суть його полягає не тільки у можливості своєчасного діагностування проходження пізнавального процесу шляхом утворення систем внутрішніх зворотних зв'язків, а й у такій побудові процесу розв'язування пізнавальних задач, яка враховує можливості окремих учнів, дозволяє

зробити успішною їх участь у досягненні результату діяльності. Одночасно забезпечується успішність розв'язування навчальної задачі. Систематичне використання даної структури циклу навчального процесу формує в учнів впевненість у подоланні труднощів, пов'язаних з розв'язуванням навчальних, пізнавальних зокрема проблемних задач.

У процесі розв'язування пізнавальних задач учні зустрічаються з різноманітними способами доведення, обґрунтування певних положень, приймають участь у виконанні умовиводів і окремих розумових дій (аналізу, синтезу, порівняння тощо). Усі ці системи дій стають базою для виникнення інтуїтивного знання. Учень може і не пам'ятати послідовність дій, їх реалізацію через відповідні системи операцій, але в проблемній ситуації ці системи дій і їх сполучення можуть не усвідомлено визначити ідею (гіпотезу, задум) розв'язування нестандартної задачі.

На етапі робота з результатом розв'язуються практичні задачі, мета яких створити цілісне уявлення про компонент змісту навчального предмету, що вивчається, сприяти глибокому його розумінню, встановити його зв'язки з іншими компонентами тощо. Назва «практична задача» підкреслює той факт, що для її розв'язування використовуються вже відомі учням знання, тільки необхідно правильно ними скористатися.

На відміну від вправ будь-яка задача має ознаку – створює інтелектуальне утруднення. Подолати цю трудність можна тільки після з'ясування принципу розв'язування задачі. Це означає, що будь-яка задача передбачає певне «відкриття».

Передбачення способів розв'язування практичних задач може відбуватися різними шляхами, що потребують різних інтелектуальних зусиль, але головним в них є більш яскраве вираження якостей творчої особистості.

Якщо розглядати процес самостійного розв'язування нестандартної практичної задачі (текстової, графічної, експериментальної тощо), у час, який необмежений розкладом навчальних занять, то маємо справу з творчою діяльністю: у формуванні ідеї розв'язку задачі визначальну роль відіграє інтуїція; яскраво виражені (з точки зору учня) раптовість здогадки і «випадковість» відкриття; результат діяльності є суб'єктивно новим, оригінальним; перевіркою правильності задуму є розв'язування самої задачі і достовірність її результату.

Розв'язок нестандартних практичних задач стає можливим внаслідок формування умінь розв'язування задач, які не відносяться (у повному смислі слова) до творчих.

Таким чином, уявлення про навчальний процес, як про процес розв'язування систем навчальних, пізнавальних, практичних задач дозволяє створити необхідні умови для організації проєктної діяльності учнів.

Розглядаючи базову структуру циклу навчального процесу, кожному її етапу можна поставити у відповідність певний етап проєктної діяльності.

I. Висування навчальної задачі.

Розробка проєктного завдання. Вибір теми проєкту.

II. Прогнозування наступної діяльності.

Виділення підтем і тем проєкту. Підготовка матеріалів для дослідницької роботи: формулювання питань, на які потрібно відповісти, завдання для команд, підбір літератури.

III. Введення істотних ознак компонента.

Розробка проєкту.

IV. Систематизація істотних ознак компонента.

Оформлення результатів.

V. Розв'язування навчальної задачі.

Презентація. Рефлексія. Оцінювання проєктної діяльності.

VI. Робота з результатом.

Будь-які навчальні проєкти можуть бути реалізовані в структурі циклу навчального процесу. За типологією навчальні проєкти поділяють на: дослідницькі, творчі, інформаційні, практико-орієнтовані.

Учень, працюючи над проєктом, проходить стадії планування, аналізу, синтезу, активної діяльності, що дозволяє закласти у них базу для формування різних видів компетентностей. Але, компетентність передбачає не стільки наявність

М. В. Каленик

Сумской государственной педагогической университет
имени А.С. МакаренкоИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ПРОЕКТОВ В ЦИКЛАХ
УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА ПО ФИЗИКЕ

В статье показано, что в учебном процессе, построенном на его интеграционной модели, созданы все необходимые условия для организации в целом или использования отдельных этапов проектного метода обучения; указано на пути усовершенствования проектного метода.

Ключевые слова: проектное обучение, цикл, учебный процесс, компонент, интегративная модель, учебная задача.

M. V. Kalenik

Sumy A. Makarenko State Pedagogical University

USE OF A METHOD OF PROJECTS IN CYCLES OF
EDUCATIONAL PROCESS ON PHYSICS

In the article it is shown that in the educational process constructed on its integration model, all necessary conditions for the organization as a whole or uses of separate stages of a design method of training are created; it is specified ways of improvement of a design method.

Key words: design training, cycle, educational process, component, integrative model, educational task.

Отримано: 21.05.2013

в учнів значного об'єму знань і досвіду, скільки уміння актуалізувати накопичені знання й уміння в потрібний момент, використовувати їх у процесі реалізації. Тому під час планування й організації навчальної проектної діяльності особливу увагу слід приділити останньому етапу в структурі циклу навчального процесу «Робота з результатом». Саме на цьому етапі учні навчаються застосовувати свої знання, уміння й навички до стандартних і нестандартних ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Древис У. Организация урока (в вопросах и ответах). Век Х. Оценки и отметки : пособие для учителя / У. Древис, Э. Фурмани ; перевод с нем. – М. : Просвещение, 1984.
2. Каленик В.И. Интеграция идей организации процесса обучения в общеобразовательной школе / В.И. Каленик. – Сумы : МКИПП «Мрия», 1992.
3. Каленик В. І. Питання загальної методики навчання фізики : пробний навчальний посібник для ст-в фізмат факультетів пед. ун-в / В. І. Каленик, М. В. Каленик. – Суми : РВВ СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2000.
4. Махмутов М.И. Современный урок. Вопросы теории / М.И. Махмутов. – М. : Педагогика, 1981.
5. Шамова Т.И. Управление образовательными системами / Т.И. Шамова, П.И. Третьяков, Н.П. Капустин. – М. : Владос, 2002, 214 с.

УДК 008;378.18

К. М. Кириленко

Київський національний університет культури і мистецтв

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ТА МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ВИВЧЕННЯ НОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КУЛЬТУРА ТА НАУКА» НА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ УНІВЕРСИТЕТУ

У статті обґрунтовується, що світова тенденція синтезу гуманітарної і природничої форм культури має бути відображена у змісті сучасної університетської освіти. Цього можна досягти включенням у навчальні плани дисципліни «Культура і наука». Обґрунтовується методика вивчення означеної дисципліни на культурологічних спеціальностях університету. Вивчення пропонованого навчального курсу формуватиме цілісний світогляд сучасної людини та молодого спеціаліста, сприятиме підвищенню рівня його професійної підготовки.

Ключові слова: гуманітарна і природничо-наукова форми культури та їх синтез, фундаменталізація фахової і професійної підготовки, «Культура і наука» як навчальна дисципліна.

Рациональный природничо-научный метод все ширше проникає у життя людства, в тому числі і у гуманітарну сферу, формуючи цілісне наукове знання суспільства. Наука набуває статусу універсальної мови, подібно до філософії, психології, соціальних наук, мистецтва тощо. Як наслідок, все більшої динаміки набуває тенденція до синтезу двох традиційно різних культур: гуманітарної та природничо-наукової [2]. Ця тенденція є відгуком на потребу суспільства у цілісному світогляді та обумовлює необхідність формування у майбутніх фахівців гуманітарної сфери певної природничо-наукової компетентності. Означена необхідність має й праксеологічні чинники, оскільки сучасна людина живе в умовах високотехнологічного суспільства, а сучасні технології і засоби, у тому числі і сфері життєдіяльності людини, мають природничо-наукову основу.

Формування у майбутніх фахівців гуманітарної сфери цілісного бачення оточуючого світу, свого місця і ролі в ньому вирішується в освітній діяльності різних країн різночинно; насамперед, через отримання молодого людину широкою базовою вищою освіти (Канада, Ізраїль, Німеччина, Швеція та ін.). Є і інші шляхи формування у студентів гуманітарних та соціально-економічних факультетів певної природничо-наукової компетентності. Наприклад, стандартами вищої освіти у Російській федерації передбачено обов'язкове вивчення студентами означених вище напрямів підготовки навчального курсу «Концепції сучасного природознавства» та впроваджено федеральний іспит з відповідної навчальної дисципліни. В результаті понад десятирічного досвіду впровадження цієї дисципліни склалися певні «традиції» у її побудові. Розрізняють такі три основні види цієї «традиції»: філософського, фізико-хіміко-біологічного і геолого-географічного спрямування. У реальній вузівській практиці спостерігається поєднання означених типів навчальних курсів у певний (єдиний) навчальний курс залежно від обраного напрямку підготовки (спеціальності) [1].

Безперечно, актуальною є проблема формування цілісного наукового світобачення майбутніх фахівців культурологічного напрямку підготовки, набуття ними досвіду, ціннісного ставлення до історії становлення науки і культури, зокрема щодо впливу культури на розвиток суспільства та науково-технічних прогрес. Бо саме вони мають постійно реалізовувати у своїй професійній діяльності науковий підхід до культури. В свою чергу, це можливо лише за наявності у фахівця системних уявлень про провідні сучасні та перспективні напрями нової інноваційної культури в частині обох її складових: як гуманітарної, так і природничо-наукової.

З означеною вище метою нами розроблено і впроваджується у навчальному процесі Київського національного університету культури і мистецтв навчальна дисципліна «Культура і наука». Основним завданням цього курсу є розвиток природничо-наукової грамотності випускників загальноосвітньої середньої школи, які обрали культурологічний напрям підготовки, та формування у майбутніх фахівців-гуманітаріїв певної природничо-наукової компетентності і уявлень про сучасну еволюційну природничо-наукову картину світу, яка є невід'ємною складовою людської культури. Не менш важливим є й завдання ознайомити майбутніх фахівців із значенням природничо-наукової форми культури в духовному і матеріальному житті сучасного суспільства та кожної окремої людини, зокрема. Особливо актуальним є завдання формування у майбутніх культурологів досвіду ціннісного ставлення до впливу природничих наук на суспільний розвиток і науково-технічний прогрес та становлення єдиної інноваційної культури.

В цілому, розроблення та впровадження навчальної дисципліни «Культура і наука» сприятиме фундаменталізації змісту фахової і професійно-орієнтованої підготовки майбутніх фахівців культурології на основі нової інноваційно-еволюційної парадигми інтеграції гуманітарної і природничо-наукової складників культури.